

Christian Kortholt Johann Georg Dorsche

Exercitatio ad Praefationem Hieronymi In Judith, Roberto Card. Bellarmino, & huius propugnatori Jacobo Gretsero Jesuitae, potissimum opposita

Rostochii: Kilius, 1663

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740035940>

Druck Freier Zugang

R U Nicol 1663

Christian Wotholt/c

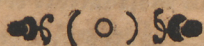
Von Johann Georg Dordani

12.
EXERCITATIO
^{ad}
PRÆFATIONEM
HIERONYMI IN
JUDITH,

Roberto Card. Bellarmino, & hujus
propugnatori Jacobo Gretsero Jesuitæ,
potissimum opposita,

^{Quam}
IN ACADEMIA ROSTOCHIENSI,
Amplissimo Collegio Theologico
consentiente,
PRÆSIDE
CHRISTIANO KORTHOLT,
Holsato, S. Theol. D.^{do} & P. P.

ad diem
in Auditorio magno,
horis antemeridianis,
publice ventilandam proponit
JOHANNES GEORG. DORSCHÆUS,
Argentoratensis.

ROSTOCHII,
Typis JOHANNIS KILII, Acad. Typogr. 1661.

EXERCITATIO

PRÆFATIONEM

HIERONYMI IN

ISIDORI

Roberto Card. Bellarmino, & huius

propugnatoris, & Gregorij

potissimum oppositoris

Summa

IN ACADEMIA ROSTOCHENSIS

Amplissimo Collegio Theologico

conferentia

PRÆFATIO

CHRISTIANO KORTHOFT

Hollatio S. Theol. D. & P. P.

additum

in Additione huius

Universitäts

Bibliothek

Rostock

IOHANNES GEORG. DORSCHEUS

Argumentum

(a) 22

ROSTOCK

Typis IOHANNIS KILII Acad. Typogr. 1688

HIERONYMI STRIDONENSIS PRESBYTERI,

Præfatio in Judith.

Pud Hebraeos liber Judith inter hagiographa legitur: cuius auctoritas ad roboranda illa, quae in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldaeo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestrae, immo exactiōni, & sepositis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi, sola ea, quae intelligentia integra in verbis Chaldaeis invenire potui, Latinis expressi. Accipite Judith viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam praconis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui, castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

A

1. Librum

L.

Librum *Judith*, inquit Card. Bellarminus, lib. I de Verbo DEI, cap. XII, egregium testimonium habere a Synodo Nicana I, omnium Synodorum generalium prima & celeberrima, testatur Hieronymus praefatione in *Judith*. Hic nimirum est ille locus Hieronymi, quo communiter triumphare solent Pontificii: imo ex quo liquidissime constare aliquando putavit Cæsar Baronius, in Concilio Niceno librorum vere *ἱερωνύμων* editum fuisse canonem. Sic nimirum scribit, tomo III Annalium ecclesiasticorum, ad ann. CCCXXV, num. CLVII: *Quis neget, imo quis auctoritate S. Hieronymi non affirmet, atq; tuto confirmet, in eadem magna Synodo de D. Scripturis authenticis editum esse canonem?* Atq; mox provocat ad dictum Hieronymi prologum, additq; ejusmodi canonem, quo libri canonici a Patribus Nicenis numerati erant, penitus excidisse. Quanquam bene habet, quod idem Cardinalis postmodum, re rectius expensa, sententiam mutavit ac emendavit, & iis, quæ jamjam producebamus, sequentia subjecit; quæ primum legebantur in Appendice tomo X adjecta, nunc autem inserta extant ipsi tomo III, loco paulo ante citato, num. CLIX. *At hæc, ait, quantumlibet jure dici posse videantur; tamen considerando, quod, qui post Nicenum Concilium scripti reperiuntur canones, sacrorum librorum catalogum continentes, ut a Concilio Laodiceno, sive a Patribus, ut Athanasio, Gregorio Nazianzeno, Amphiloquio, vel aliis, in illis liber Judith inter Hagiographa non numeretur, haud affirmandum omnino existimarem, canonem de libris sacris statutum esse a Nicæno Concilio, a quo neminem ausum fuisse recedere, jure debet existimari: sed non ex canone de sacris libris confecto id asseruisse S. Hieronymum, verum potius ex Actis ejus,*

ejus, in quibus ORITER CITATUS idem inventus fuerit. Hæc Baronius: quibus similia habet Wilhelmus Lindanus, lib. III Panopliæ Evangelicæ cap. III, qui diserte hinc concludit, *nihil hac dere* (de canonica autoritate libri Judith) *in Concilio Niceno fuisse definitum.* B. V. on. 1. M. muo

II. Sane istud Baronii & Lindani argumentum quoad rem prorsus idem est cum eo, quod contra Bellarminum urget noster Hunnius, lib. I Examinis cap. x. Certe, scribit ille, quia Concilium Nicenum fuit æcumenicum & universale, si tale quid statuit, & si ea est Conciliorum æcumenicorum auctoritas, quam Pontificii prædicant, qui sit, quod Divus Athanasius, qui ei Concilio interfuit, nihilominus librum Judith extra canonem ponit inter eos, qui Catechumenis tantum legantur? Vixit & Nazianzenus post Concilium Nicenum: cur igitur & ille non æcumenicæ synodi decreto (si modo tale unquam hac dere factum est) subscribit, sed librum Judith, atq; reliquos omnes, quos non recenset, suppositiorum loco habet, inquiens: si quid extra hæc invenitur, inter ADULTERINOS LIBROS numerandum est? Quid? annon Epiphanius quoq; multo post celebratum Nicææ Concilium floruit circa annum Christi 400? Cur ergo non amplectitur decretum synodi æcumenicæ, sed librum Judith in censu habet apocryphorum? Porro; si Nicæna Synodus ita statuit, ut Judith canonicorum librorum classi adjungeretur, cur ergo Damasceus universali Concilio tam inobediens, ut, decreto hoc æternum seposito, librum istum una cum cæteris, quos apocryphos nuncupamus, arceret à canone, lib. 4. orthod. fidei cap. 18? Et quia Laodicænum Concilium multo post Nicenum est habitum, cur hujus Laodicæna Synodi Patres non vestigia observarint universalis Synodi Nicænæ? Ita Hunnius; ad eundem plane modum, ut vides, quo Baronius & Lindanus. Unde dum Jacobus Greſſerus, Jesuita Ingolſtadiensis, se hæc

opponit Hunnio, lib. i Defens. Controversiarum Bel-
larmini, cap. x, opponit se simul Baronio & Lindano,
Cardinali alteri, alteri Episcopo Pontificio.

III. Potuisset autem ille brevibus se expedire, si
cum Mariano Victorio, Episcopo Amerino, in nota
marginali ad præfationem Hieronymi in Judith, dixis-
set: *OMNES antiqui Patres post Concilium Nicenum librum
Judithæ canonicum esse asseruerunt; vel cum eodem, ex
Scholâ in Epist. Hieronymi x, ad Furiam: Nobis de illo
Judithæ libro nulla est dubitatio, quippe cum, ab ecclesia,
cum receptum esse, Nicena Synodus, una cum Carthaginenſi &
Gelasii, ceterorumq; OMNIUM sanctorum auctoritas, diserte
prodant.* Qua voce dubito an unquam emissa fuerit a
quoquam Pontificiorum impudentior. Sed placuit
tamen Gretſero paulo aliter heic procedere.

col. 196.

IV. Videamus proinde, quanti momenti sint,
quæ is contra affert. Primo ad auctoritatem Athanasii:
Respondeo, inquit, *Prædicantem argumento suo aliquid pro-
babilitatis conciliaturum, si duo demonſtret: primum, sanctum
Athanasium esse auctorem libelli, qui Synopsis sacræ scri-
pturæ inscribitur: de hoc enim multi viri docti non immerito
dubitant. Secundum, si S. Athanasius hujus synopses auctor
est, scriptam esse post Nicenam synodum, non ante. Hæc duo
cum Prædicans evidenter demonstraverit, tum non parum ve-
risimilitudinis objectioni suæ conciliaverit.* Interea tamen,
ungues sapius, opinor, rodet, & caput scabet. Ita de viro,
qui tunc ante aliquot jam annos in vivis esse desierat,
Gretſerus; cujus Logicam & processum disputandi heic
merito miramur. Volebat nimirum duo is excipere
contra illustre istud Athanasii testimonium, quod ur-
get Hunnius; primo, Synopsin illam non esse Athana-
sii; deinde, si vel maxime ejus sit, fuisse tamen ante
Ni-

Nicenam Synodum conscriptam. Incumbet igitur ipsi, ut utriusq; exceptionis rationes afferret. Quid vero ille? mirabili arte onus probandi transmovet in Hunnium, ab eoq; postulat, ut contrarium ejus, quod ipse, nullo allato argumento, exceperat, evidenter demonstraret. Quis, obsecro, audivit unquam, si quis librum auctori tribuat, qui inter ejus opera ordinarie numeratur, & a multis seculis, nemine unquam contradicente, sub ipsius nomine fuit lectus, teneri nihilominus illum, & evidenter quidem, demonstrare, librum isthunc revera esse ejus auctoris? Hac ratione profecto postulare quis posset abs Grefero, ut evidenter demonstraret, libros de officiis esse Ciceronis, libros Georgicorum Virgilii, libros Metamorphoseon Ovidii, & sic deinceps. Greferi utiq; erat, producere argumenta, quibus evinceretur, Synopsin illam non esse Athanasii. Nam quod ait, multos viros doctos de hoc non immerito dubitare, id sane haud sufficit. Equidem memini, Dionysium Petavium, tom. II Theolog. dogmatum, lib. I de Trinitate, cap. IV, ubi Baronium notat, qui, ann. CCCXIX, num. LXXVII, Lucianum Martyrem a suspicionem *in pædoxiâ* liberaturus, ad Athanasii Synopsin provocat, hunc in modum scribere: *Sed neq; verum illud est quod in Annalibus legitur, Athanasium purgare ab illa hæreseos suspicionem voluisse Lucianum eo ipso, quod in Synopsi hunc enixe collaudavit.* Nam SYNOPSIS ISTA NON EST ATHANASII. Verum neq; heic ullum invenio fundamentum, quod suæ isti negationi substernat Petavius; sed nude tantum & ipse negat, Synopsin esse Athanasii. Num vero id satis est? Scilicet egregie heic confirmatur id, quod ex ordinaria Pontificiorum praxi præ cæteris observant multisq; exemplis com-
pro-

probant doctissimi illi Angli, Robertus Cocus, in praefatione sua Censurae, Johannes Prideaux, in oratione ix, quae subjuncta est xxiij eius lectionibus de totidem religionis capitibus, & Robertus Parkerus, lib. ii de politeia ecclesiastica cap. xii, nempe Pontificios, quando ipsis objicitur testimonium aliquod ex priscorum Patrum monumentis, ad quod alias quae respondeant non inveniunt, illico excipere, librum, unde id depromptum, spurium esse ac supposititium.

v. Porro ad Nazianzeni objectam autoritatem Gretserus: *Nazianzenus*, ait, *omittit etiam Estherem. Qua de causa, Hunni?* Vult dicere: Si cognitum non habuit Nazianzenus, librum Esther ad canonem pertinere, quandoquidem illum omittit, dum ceteros libros canonicos recenset, quid mirum, si idem ignoraverit, quid in Concilio Niceno de libro Judith fuerit decretum? Sed quis non animadvertit imbecillitatem hujus consequentiae? Esto, non habuerit perspectam satis Gregorius Nazianzenus veterem Hebraeorum de Esther libro traditionem, num propterea statim vero erit simile, nescivisse eundem, quid in Concilio Niceno tam nuper de libro Judith ecclesia determinaverit? Revera autem admirabilem iterum disputatorem agit Gretserus, quando tum de Nazianzeno, tum de aliis Patribus, qui post Niceni Concilii rempora librum Judith pro non-canonico habuerunt, hunc in modum porro differit: *Nicene Synodi sanctionem Patres istos latuisse quis dubitet affirmare, si, Christiani canonis libros perscrutari volentes, librum Judith omiserunt? non omisisti unquam, si tanti Concilii, quod ipsi maxime faciebant, constitutionem exploratam habuissent.* Attendesis, lector cordate. Quaestio est: an Synodus Nicena librum Judith in canonem, retulerit?

retulerit? Negat id Hunnius, inter alia hoc usus argumento, quod, si factum illud esset, non exclusurum fuissent inde Athanasius, Nazianzenus, Epiphanius, aliq; Patres vetusti. Ad istud Hunnii argumentum responsurus Gretserus, exclusisse ait Doctores citatos ideo ex canone librum Judith, quod sanctionem Concilii ignorarent. Quia vero facile videbat, rogatum iri, unde constet, ignorasse sanctionem illam Patres? addit, non fuisse alias omisso illos librum, quem tantum Concilium in canonem retulerat: & ita, ecce, illud ipsum, quod erat in quaestione, quodq; Hunnius allato argumento impugnauerat, scilicet, an Concilium Nicenum librum Judith in canonem retulisset, ut certum ac indubitatum supponit, & fundamentum totius suæ responsionis facit.

VI. De Epiphanio & Damasceno respondet Gretserus, canonem Hebraum, non Christianum, eos enumerare. Sed vanum & hoc effugium est. Nam quod Epiphanium attinet, ubi canonem veteris instrumenti is exhibuisset, libro, ad quem Gretserus provocat, de mensuris ac ponderibus, de libro Sapientiae & Ecclesiastico sequentia max attexit: αἱ πηχῆρες δύο βιβλοὶ, ἡ πρὸ Σολομῶντος, ἡ Πανάρετος λεγομένη, καὶ ἡ τῷ Ἰησοῦ, καὶ τῷ Σιχαχ, ἐκόντες δὲ τῷ Ἰησοῦ, καὶ τὴν σοφίαν ἑβραϊστὶ γράψαντες, ἣν ὁ ἐκγονὸς αὐτοῦ Ἰησοῦς ἐρμηνεύσας, ἑλληνιστὶ ἐγράψε, καὶ αὐτὰς χρησιμοῦμεν ἡμεῖς καὶ ὁ φίλιμοι, ἀλλ' εἰς ἀριθμὸν ῥήτων ἐκ ἀναφύρονται; Quod ad duos illos libros attinet, qui versibus distincti sunt, Salomonis videlicet Sapientiam, qua Panaretus inscribitur, & librum Jesu, filii Sirach, Jesu nepotis, qui Sapientiam Hebraice scripsit, quam nepos ejus Jesus Grace reddidit; tamen si utiles ac fructuosi illi sint, in dictorum numerum nequaquam referri solent. Gemina leguntur apud Damascenum, qui sine dubio præ
B. oculis

oculis heic habuit Epiphanium. Quis vero hinc non animadvertit, falsum esse, quod ex aliena, Judaeorum videlicet, & non ex sua sententia, canonicos libros illi Patres recenseant? Etenim si id facere voluissent, neutiquam dixissent ita absolute, Sapientia & Siracida libros esse quidem χρησιμους καὶ ὠφελίμους, utiles & commodos, sive, ut Damascenus loquitur, ἐναγέτους καὶ καλὰς, bonos & pulchros, in canonicorum vero librorum numerum haud referri; sed potius, eos pro bonis quidem ac utilibus ab Hebraeis haberi, in numerum tamen canonicorum ab illis, uti a nobis Christianis, non referri.

VII. Tandem de Synodo Laodicensi Gretserus: Urget Hunnius, inquit, Concilium Laodicenum multo post Synodum Nicanam habitum. At unde probat Pradicans, Laodicensiam Synodum celebratam post Nicanam, & quidem multo post? Quem hujus suae assertionis proferat auctorem & approbatorem? Nullum, opinor, praeter se & suos; qui nobis non tanti, ut absq. probatione fidem inveniant. Sed nimis temerarius est antagonista, quando ait, NULLUM praeter Hunnium & Protestantes proferri posse auctorem, qui asserat, Laodicensiam Synodum celebratam post Nicenam? Ecce enim, proferimus autorem Pontificium, eumq; non postremae classis, utpote qui, teste Ant. Possevino, primum Regens fuit Collegii S. Gregorii, ordinis Dominicani, in valle Olerana, deinde Archiepiscopus Tolétanus, Bartholomaeum videlicet Caranzam; qui in Summa Conciliorum Synodum Laodicensiam congregatam fuisse scribit circa annum Domini 364. sub Pape Liberii finalibus annis; atq; ita multo post Concilium Nicanum, quippe quod habitum fuit anno cccxxv, ut in Annalibus suis demonstrat Baronius: proferimus porro Gulielmum Lindanum, Episcopum Ruræmundensem,

sem, illum *heresum expugnatorem* (sic enim audit Poss-
vino) qui lib. III Panopliae cap. III, Synodum Laodice-
nam ipsos octoginta annos post Nicenam fuisse habi-
tam affirmat: quid? proferimus ipsum Card. Baronium,
dilentis verbis, iisputa quae supra num. I dedimus, fa-
tentem, quod Concilium Carthaginense post Nicenum
fuerit celebratum. Equidem non nescio, contrarium
aliquando Baronium heic sensisse: ita enim constat ex
Appendice tom. IV Annalium; sed ubi animadvertit
infirmam argumentorum, quibus ibi fuerat usus,
sententiam mutavit. Nec quemquam turber, quod,
quae nos loco laudato produximus, legantur in tertio
Annalium tomo, ut sic videri queant potius ipsa cor-
rigi in Appendice tomi quarti: nam, uti jam ibi monui-
mus, primum exhibita fuere in Appendice tomi deci-
mi, & postea demum in sequentibus editionibus inser-
ta tomo tertio, ut scilicet immediate ea exciperent,
quae per ipsa debebant corrigi. *lib. II, cap. 190.*
Sed revertamur ad Hieronymum; quem
testari ait Bellarminus, quod liber Judith egregium
habeat testimonium, canonicae scilicet auctoritatis, a
Synodo Nicena. Sane Doctorem hunc celeberrimum
in prologo galeato & praefatione in Proverbia librum
Judith extra canonem ponere, & ipse Bellarminus, &
ejus Apologeta Gretserus admittit: putant vero, ipsum
postea mutasse sententiam; adeoque supponunt, tum
quod praefatio in librum Judith scripta sit ab Hierony-
mo post prologum galeatum & praefationem in Pro-
verbia, tum quod idem S. Pater, quando jam jam me-
moratos prologos, galeatum, inquam, & Proverbio-
rum, scribebat, decretum Nicenum de libro Judith
nondum habuerit cognitum. Quam in rem Gretse- *col. 190.*
rus,

rus, ubi recitaverat illa Hunnii: Hieronymus, non habita ratione ejus sanctionis Synodica, diserta voce pronunciat nihilominus, librum Judith non esse in canone. Vide Prologum Galeatum; confidenter satis: Nosse debebat Prædicans, inquit, Prologum Galeatum antefuisse scriptum, quam sanctus Hieronymus decretum Synodi Nicenæ cognosceret, & ante præfationem in librum Judith. Quocirca veritatem postea edoctus, mutavit sententiam in Prologo Galeato traditam, quod quidem ad librum Judith attinet. Verum enim vero, quis non videt, alterum, quod heic tanquam certum supponitur, nullo modo probari, alterum nullo modo credi posse? Unde enim probabitur, prologum galeatum scriptum esse ante præfationem in Judith? & quis credet, ignorasse Hieronymum, quæ in Concilio œcumenico omnium primo & celebratissimo fuerint decreta?

ix. Excipit Gretserus; quod Hieronymo definitio Nicenæ Synodi de libro Judith non fuerit statim perspecta, id mirum non esse, in tanta raritate exemplarium, in quibus canones & acta illius Synodi fuerint contenta, quantam statim post absolutam Nicenam Synodum extitisse ex historiis certum sit. Sed dic, fodes, quis unquam sibi persvaserit, præcipuis Nicenæ Synodi propugnatoribus ejus de fide decreta fuisse ignota, hoc est, Patres illos, qui tanto conatu contra veritatis hostes fidem Nicenam defendebant, ipsum illud, quod defendebant, non satis habuisse perspectum? Sane quam pauca etiam extiterint exemplaria, hæserunt tamen illa haud dubie potissimum in manibus præcipuorum Doctorum, qui omnium rectissime iis uti noverant, imo qui abs præsentissimo ecclesiæ periculo carere illis non poterant. Præterea inter-

vallum

vallum temporis, quod inter celebratam Synodum Nicenam & Hieronymum intercedit, non est adeo exiguum, ut satis commode Hieronymus dici possit *vixisse statim post absolutam Nicenam Synodum*, ceu quidem innuit Gretserus. Habita quippe est illa Synodus, uti jam supra ex Baronio monuimus, anno Domini cccxxv, Hieronymus vero, ut ipse de se testatur in fine libri de scriptoribus ecclesiasticis, floruit anno xiv Theodosii: unde inter Concilium Nicenum & Hieronymi ætatem lxx circiter annos intervenisse liquet.

x. Sed age, consideremus nunc paulo accuratius illud testimonium Hieronymi, quo exultant adversarii pleriq;, ac si confecta res esset. Verba ita habent: *Apud Hebræos liber Judith inter bagiographa* (apocrypha, legi oportere, monent Petrus Comestor, dictus Magister historiæ Scholasticæ, Card. Hugo, Leander de S. Martino, Brito, Joh. Driedo, Garfius Galarza, alii) *legitur: cujus auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentione veniunt, minus idonea judicatur: Chaldaeo tamen sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestre, imo exactioni, & sepositis occupationibus, quibus vehementer artabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens.* Heic primo quæritur: an ex iis verbis certo evinci queat, Hieronymo teste Concilium Nicenum librum Judith revera in sacris scripturis numerasse? Sane non desunt ex ipsis Doctoribus Pontificiis, qui existimant, Hieronymum heic quidem, quid apud alios legatur, referre, interim ipsum vix credere, fecisse id Nicenam Synodum, quod ita fecisse legatur vel dicatur; siquidem alibi expresse librum

Judith a canone excludat, non facturum, si verum esse putasset, illum a tantæ autoritatis Concilio in numero sanctarum scripturarum fuisse computatum. Ita Lindanus lib. III Panopliæ cap. III: *Legitur computasse, ait Hieronymus; quod mihi dubitantis suspensionem subindicare videtur. Nisi fortasse quis hunc de libris canonicis Nicenum canonem --- hereticorum fraude fuisse accisum atq; ecclesiis subiectum opinetur. Cui ne suffragemur, cogit pia de sanctissimis Patribus in Concilio Laodiceo congregatorum existimatio, non eos illa ætate, qua canonum scientia imprimis ornabat Episcopos, tam fuisse sui & officii & nominis oblitos, ut illos aut nescierint, aut desideratos non requisierint. Ad hæc, si VERE legitur, quod ait Hieronymus, legi Judith Concilium Nicenum inter canonicos computasse, quid sibi vult, quod idem in librorum Salomonis præfatione scribit, ecclesiam libros Judith, Thobie, ac Machabeorum, legere quidem, sed inter canonicas Scripturas non recipere. Sic item Stapletonus, lib. IX principiorum fidei doctrinalium cap. XII, dum expendit illud Hieronymi testimonium, subjungit, videri eum id referre ex fama tantum: nam alibi, inquit, aperte dubitat.*

xi. Interim si maxime concedamus, Concilium Nicenum librum Judith vere in sanctis scripturis reputasse, quæritur amplius, qua ratione id fecerit, & an eo ipso hunc librum in canonem referre voluerit? Card. Baronius, loco num. i citato, existimat, digicum intendisse Hieronymum ad acta Nicenæ Synodi, in quibus obiter citatus idem liber inventus fuerit. Quod si ita est, non magis inde sequitur librum Judith esse canonicum, quam quod canonici sint liber assumptionis Moïsis, ac liber sermonum mysticorum Moïsis, qui in ejusdem Synodi actis, & quidem cum elogio *Scripturæ*, citati reperiuntur. Vide Gelasii Cyziceni Commentarium

rium actorum hujus Synodi, parte II, cap. XIX. Et sane non statim canonicum esse censendum, quidquid, etiam sub *Scriptura* titulo, a veteribus sive Conciliis sive Patribus laudatur, vel mille, si opus esset, ostendi posset exemplis. Sic librum Hermæ, quem ipsi Pontificii pro apocrypho habent, ita allegat vetustissimus scriptor Irenæus, lib. IV, cap. XXXVII, (quem locum repetit Eusebius lib. V Hist. eccles. cap. IX, & Athanasius Epistola pro decretis Nicenæ Synodi apologetica) eundemq; *Scripturam divinam inspiratam* appellare non dubitat Origenes in Rom. XVI, 14. Athanasius, in gravissima disputatione de aternitate Verbi, probationem petit ex libro III Esdræ, qui eadem, ipsis Pontificiis fatentibus, est apocryphus: Ambrosius, agens de resurrectione mortuorum, supremo judicio, animarumq; habitaculo, libro de bono mortis cap. X, provocat ad librum IV Esdræ, omnium consensu apocryphum. Quod & observavit nominatissimus ille Jesuita Benedictus Pererius, cujus hæc sunt verba, Comment. in Daniele lib. XV: *Nec mirandum accidat lectori, me usum esse sententiis libri quarti Esdræ, qui non modo non est canonicus, verum etiam ut apocryphus a Patribus rejectus est. Equidem sequitur in hoc sum B. Ambrosium, qui in libro de bono mortis eum ipsum locum Esdræ, quem nunc memoravi, sub nomine Esdræ, & cum magna laude sententia, ad confirmandam fidei nostræ doctrinam, quæ est de resurrectione mortuorum, adhibuit. Quin idem in Epistola vigesima prima, quam scripsit ad Horontianum, sôadet, librum quartum Esdræ legendum esse, quod in ipso anima cœlestis esse natura demonstratur, & Philosophorum nugæ de ipsius substantia confutentur.* Ita quoq; Eusebius lib. VI Hist. eccl. cap. XIII, agens de Clemente Alexandrino ejusdemq; *σπουδαίων* libris: *καὶ χεῖρα*, inquit, *ἐν αὐτοῖς*

ἐν αὐτοῖς καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν ἀντιλογουμένων γεγραμμέναις, uti-
 tur in illis etiam earum scripturarum testimoniis, quibus con-
 tradicatur, seu, quæ non admittuntur in ecclesia tan-
 quam canonicæ: producitq; mox, inter alia apocry-
 pha, exemplorum loco, scripta Barnabæ & Clemen-
 tis. Et quid? annon in ipsis sacris literis gentilium et-
 iam scripta citantur ac monumenta? nonne Apostolus
 Paulus, agens cum Atheniensibus, Arati testimonium
 ac inscriptionem aræ ignoto Deo sacra arripit ad fidem
 veritati faciendam, Act. xvii, 28. 23? Audi quid in hanc
 rem scribat ille Adamus Tannerus, quo maledicen-
 tiorem hostem Protestantium ecclesia (nisi forte Col-
 lega ejus Gretserus palmam ipsi ambigam heicred-
 dit) vix unquam est experta. Is nimirum, tom. iii
 Theologiæ Scholasticæ, disp. i, quæst. v, dub. i, num.
 xxvi: Ergone, ait, qui allegantur, sacri erunt? Erit igitur
 sacer scriptor Epimenides Poëta, cujus illud allegat Paulus Tit.
 i. vers. 12. Κρητὶς αἰὲν Φεῦσαι, &c. Cretenses semper men-
 daces. Sacer etiam erit Menander, cujus illum senarium citat
 i. Cor. 15. vers. 33. Φθάρουσιν ἡμεῖς καὶ οἱ μιῆς κακαί, Corrum-
 punt bonos mores colloquia prava. Sacer deniq; erit
 Aratus, ex quo in testem vocato hemistichium illud profert idem
 Paulus Act. 17. vers. 28. Τὸ γὰρ καὶ τὸ ζῆν ἐστὶν ἡμεῖς, Ipsius enim &
 genus sumus. Sed forte non tam honorifice citantur Poëta isti
 quam Propheta veteris testamenti? Sane Paulus cum Epime-
 nidem adducit, vocat eum proprium Cretensium Prophe-
 tam, ejusq; testimonium tanquam verum aperte comprobatur:
 quod vix ita de Moyse dicit. ----- Ergo EX SOLA PER SE CI-
 TATIONE ALICUJUS LIBRI NON SUFFICIENTER COLLIGITUR,
 EUM LIBRUM ESSE SACRUM ET CANONICUM. Sic Tanne-
 rus Jesuita. Adde tandem his, quæ habet Augustinus
 lib. xiii contra Faustum Manichæum cap. xv: Sibylla,
 inquit

inquit is, & Orpheus, & nescio quis Hermes, & si qui alii Vates, vel Theologi, vel Sapientes, vel Philosophi gentium, de filio DEI, aut de Patre DEO, vera prædixisse seu dixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad Paganorum vanitatem revincendam, NON TAMEN AD ISTORUM AUTORITATEM AMPLECTENDAM. Confer eundem lib. xix de Civitate Dei, cap. xlvii, & junge porro Irenæum lib. iv, cap. xiv, Eusebium lib. vi Hist. eccl. cap. xiii, Theodoretum Dialogo iii, nec non Nicolaum i Papam in Epistola ad Michaëlem Imperatorem, Thomam parter, quæst. i, art. viii.

xii. Card. Hugo, in Expositione prologi, de quo nunc agimus, annotat, Synodum Nicenam computasse librum Judith in numero sanctarum Scripturarum, ad informationem morum. Atque ita etiam Marcus Anton. de Dominis, doctissimus ille Spalatensium Episcopus, & Dalmatiæ atque Croatiæ Primas, lib. vii de republ. eccl. cap. i, num. xxxvi. Et sane ipse Hieronymus non tantum præfatione in Proverbia hunc librum diserte iis annumerat, quos ecclesia solum legit ad ædificationem plebis, sed & hoc ipso, quem nunc tractamus, loco, eodem haud obscure collimat, cum usum ejusdem sequentibus commendat verbis: *Accipite Judith, viduam, castitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis ejus remunerator, virtutem ei talem tribuit, ut invictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.* Quæ vero ad morum tantummodo ædificationem in ecclesia legebantur, ea non ita tim canonica autoritate polluisse, & idem Hieronymus jamjam memorata in Proverbia præfatione conceptis verbis docet, & aliunde item satis superq; constat. Vide Athanasium in Synopsi, Rufinum in Expositione

C

fitione Symboli, Philastrium hæres. lxxxix, Gregori-
 um M. lib. xix Moraliū cap. xvi; & ex posteriorum
 seculorum scriptoribus Radulphum Flaviacensem lib.
 xiv in Levit. cap. i, Hugonem de S. Victore lib. de Scri-
 pturis & Scriptoribus sacris cap. vi, & alibi, Richardum
 de S. Victore lib. ii Exceptionum (vel verius Excerpti-
 onum: sunt enim iv hi Exceptionum libri Richardi
 plane iidem cum iv prioribus libris Excerptionum Hu-
 gonis) cap. ix, Nicolauni Liranum præfatione in li-
 brum Tobia, Wilhelmum Occam Dialogi parte iii,
 tract. i; lib. iii, cap. xvi, Franciscum Ximenium præfa-
 tione in Biblia Complutensia, Johannem Driedonem
 lib. i de Ecclesiasticis Scripturis & dogmatibus cap. iv,
 aliosq;. Imo vero lecta olim in ecclesia fuisse scripta,
 ipsorummet Pontificiorum confessione non-canonica,
 constat exemplo Epistolæ Clementis Romani ad
 Corinthios perscriptæ, quam sua ætate publice in
 ecclesia fuisse lectam testantur Eusebius & Dionysius
 Corinthius; ille lib. iii Histor. eccl. cap. xvi; hic apud
 eundem lib. iv, cap. xxiii. Sic item inter libros non-
 canonicos, quos in ecclesia prælegi scribit Athanasius
 in fragmento xxxix Epistolæ ἐρωτατικῆς, numerantur
 διδασχὴ καὶ μυστήρια τῶν ἀποστόλων, doctrina quæ vocatur Apostolorum,
 (num forte innuuntur Canones Apostolici?) & ὁ ποι-
 μέν, Pastor, celebris videlicet ille apud antiquos liber
 Hermæ, cuius jam ante meminimus num. xi. Et quid?
 annon ipse Pererius fatetur, hodie etiamnum in eccle-
 sia Romana legi, ac publice usurpari, quæ nequaquam
 sint in canone Scripturarum? Verba ejus hæc sunt,
 loco supra laudato: *Quid ego ejus libri* (iv Eisdæ) *Ambro-*
sum, Cyprianum, aliosve Patres probatores & laudatores me-
morem; quum ejus libri sententias aliquot etiam Catholica ec-
clesia

clesia in sacrosancta Missa mysterio, & in publicis suis precationibus, usurpet? siquidem per singulos annos in feria tertia Pentecostes Missam orditur ab ea sententia, qua in II capite libri quarti Esdra legitur: Accipite jucunditatem gloriae vestrae, gratias agentes DEO, qui vos ad caelestia regna vocavit. Et ex eodem capite in solennitatibus martyrum decantat illud: Modo coronantur, & accipiunt palmam.

XIII. Bellarminus ex Hieronymi verbis, quæ nunc expendimus, evincere satagit, Synodum Nicenam librum Judith ita in numerum sacrorum librorum retulisse, ut idoneum esse censuerit ad fidei dogmata confirmanda. Hæc enim ejus sunt verba: *Afferit sanctissimus Doctor, apud Hebræos librum Judith numerari in sanctis libris, qui tamen non sint idonei ad dogmata fidei comprobanda: deinde, huic Hebræorum sententia opponi Nicenæ Synodi auctoritatem: Igitur, teste Hieronymo, Nicenæ Synodus librum Judith ita retulit in numerum sacrorum librorum, ut eum idoneum esse censuerit ad fidei dogmata confirmanda.* Verum enim vero, quod hæc sit mens Hieronymi, de eo mihi quidem nullatenus liquet; & longe profecto aliud ipsa S. Patris verba, etiam nude tantum inspecta, quemvis abunde docent. Scilicet non ideo memorat ille, Synodum Nicenam legi librum Judith computasse inter sacras Scripturas, ut auctoritate hujus Synodi ostenderet, perperam isthunc librum censerī roborandis fidei dogmatis in idoneum; sed ut indicaret, quam obrem illi libro, qui alias inter apocrypha sit, hunc honorem ipse habuerit, ut in latinam eum linguam transferret. Ita enim Hieronymi textum fluere evidentissimum est: Tametsi liber Judith ex iis unus sit, qui apud Hebræos pro apocryphis habentur, nec ad confirmanda dogmata judicantur idonei, nihilominus illum cum cæteris veteris

teris Testamenti libris in latinum sermonem convertere volui, quia Synodus Nicena eum inter sanctas Scripturas computasse legitur. Quod ergo dignum censeret librum Judith, quem latine verteret, id autoritas Niceni Concilii, inter Scripturas sacras istum librum computantis, apud Hieronymum effecit: quod vero eundem induxerit computatio illa, ut autoritatem isti libro canonicam adversus Judæos affereret, de eo tantum abest ut in Prologo Hieronymi quidquam habeatur, ut potius contrarium inde manifesto eluceat. Si enim librum Judith pro canonico recepit Hieronymus, ecurr non ita eum interpretatus est, ut verbum ex verbo transferret, sed tantum ut sensum e sensu? annon Epistola cū ad Pammachium, quæ de optimo genere interpretandi agit, ipse hoc discrimen assignat inter suas translationes sacrarum literarum & aliorum scriptorum, quod ibi verbum e verbo exprimere soleat, heic sensum de sensu? Majoris evidentia causa sic argumentor:

Quem librum Hieronymus ita transtulit, ut sensum tantum de sensu expresse- rit, non autem verbum e verbo, illum non habuit pro libro Scripturæ vere canonico;

Atquilibrium Judith Hieronymus ita transtulit, E. Major patet ex laudata ad Pammachium epistola; ubi ita loquitur S. Doctor: *Ego non solum fateor, sed libera voce profiteor, me in interpretatione Græcorum, ABSQUE SCRIPTURIS SANCTIS, UBI ET VERBORUM ORDO ET MYSTERIUM EST, non verbum e verbo, sed sensum exprimere de sensu.* Minor habetur in ipso Prologo Judith, ubi proficitur Hieronymus, quod huic libro unam tantum lucubrationem dederit, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transfe-

transferens Atque hoc ipsum, quod scilicet libri Judithæ autoritas canonica ex sæpe laudata Hieronymi in illum librum præfatione non tantum non probari, sed & contrarium inde elici possit, etiam suo tempore observavit Antoninus, Archiepiscopus Florentinus; qui, cum parte III suæ Summæ, tit. XIX, cap. VI, § II, Sapientia, Ecclesiastici, Judithæ, Tobia, & Maccabæorum fecisset mentionem, addit postea: *De his quinque libris dicit Hieronymus in prologo super Judith, quod auctoritas horum librorum ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur, sed tantum Synodus Nicena in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse. Hoc dicit Hieronymus de libro Judith, & idem de aliis videtur dicendam. Et de hoc habetur dist. 15. sancta Romana in Palea. Et idem etiam dicit Thom. 2. 2. & Nic. de Lyra super Tobiam, scil. quod isti non sunt tanta auctoritatis, quod ex dictis eorum posset efficaciter argumentari in his quæ sunt fidei, sicut ex aliis libris S. Scripturae. Unde forte habent auctoritatem talem, qualem habent dicta Sanctorum approbata ab ecclesia.*

XIV. Excipit Gretserus, dicere tamen Hieronymum, aliquid libro Judith a Nicena Synodo tributum, quod non tribuerit Synagoga, sive ecclesia Judaica. Quid vero illud, inquit, si non canonica & infallibilis auctoritas? Nam Judei quoque hunc librum sanctis libris annuerant. Ergo Nicena Synodus aliquid amplius largiendum declaravit. Quo Synodi decreto excitatus S. Hieronymus, hunc librum Latine donare voluit, sepositis omnibus aliis negotiis. Resp. Concedo, si sibi constet illa de Nicena Synodo relatio, cujus Hieronymus meminit, aliquid huic libro a Synodo illa fuisse tributum, quod non tribuebat Synagoga. Fuisse vero istud canonicam & infallibilem auctoritatem, nego. Quid ergo aliud

aliud? quærit Gretſerus. Nimirum hoc, quod eum inter ceteras Scripturas sanctas computavit, qui in ecclesia legebantur *ad informationem morum*, uti Hugo ait: quod utique non faciunt Judæi, quippe apud quos nude tantum *inter historias computatur*, ceu scribit Hieronymus.

xv. Atque ita patuit, tantum abesse, ut præfatio Hieronymi auctoritatem canonicam libri Judith confirmet, ut potius eandem destruat. Nec sane (quod obiter adjicimus) aliter se res habet cum testimonio Junilii Africani. Eum libro i de partibus divinæ legis testari ait Bellarminus, *Ecclesiam Christi hunc librum inter divinos libros* (hoc est, ex mente Cardinalis, canonicos) *honorare & prædicare*. At vero si Junilium evolvas, deprehendes, ab ipso librum Judith conceptis verbis e canone exterminari. Postquam enim apud eum discipulus, quem cum Magistro loquentem introducit, quæsiisset, lib. i, cap. iii: *in quibus libris divina continetur historia?* & Magister nominasset Pentateuchum, librum Josuæ, Judicum, Ruth, libros Regum; item iv Evangelistarum scripta, & Acta Apostolica; discipulus autem mox quærere perrexisset: *Nulli alii libri ad divinam historiam pertinent?* respondet Magister: *Adjungunt plures: Paralypomenon ii. Job i. Esdræ ii. Jud. i. Hester. i. Machab. ii.* tum vero instat quærere discipulus: *Quare hi libri non inter canonicas Scripturas currunt?* & respondet Magister: *quoniam apud Hebræos quoque super hac differentia recipiebantur, sicut Hieronymus ceteriq; testantur.* Ubi vides, Junilium librum Judith iis manifesto annumerare, qui (ut ille loquitur) *non inter CANONICAS Scripturas currunt*: quin & rationem adjungere, quam obrem iste liber non reputetur in canonicis, quia
nimirum

nimirum non admittatur ab Hebræis. Quamvis in eo graviter hallucinetur, quod illuc etiam referat libros Paralipomenon, Esdræ & Esther, scripta citra dubium vere canonica, quodq; idem Hieronymum etiam aliosq; Doctores facere asseveret, quos constat toties & tam aperte contrarium inculcare. Sed hoc nihil ad præsens. Miror ergo, qui Bellarminus suam de libri Judith canonica autoritate opinionem ex Junilio tueri conetur. Sed forte respexit is ad sequens caput vii, ubi Junilius illos etiam libros, quos antea e canonicorum censu excluserat, *divinos libros* vocat? Imo vero neque sic causæ suæ melius consulit, cum diserte ibi Junilius, quos *divinos* vocat *libros*, illico distingvat in eos qui perfectæ sint autoritatis, & qui mediæ, atque his, quos extra canonem supralocaverat, non nisi mediam autoritatem concedat: quo pacto vere proprièq; canonici, hoc est, *incommodum*, esse non possunt, cum, qui tales sunt, summæ autoritatis sint ac infallibilis veritatis, uti ipsemet Bellarminus aliq; Pontificii contendunt. Verba autem Junilii sic habent: D. *Quomodo divinorum librorum consideratur auctoritas?* M. *Quia quidam perfecta auctoritatis sunt, quidam mediæ, quidam nullius.* D. *Qui sunt perfecta auctoritatis?* M. *quos canonicos in singulis speciebus absolute enumeravimus.* D. *Qui mediæ?* M. *Quos adjungi a pluribus diximus.* D. *Qui nullius auctoritatis sunt?* M. *reliqui omnes.* Sed hæc, uti dixi, obiter.

Ad

Ad
Eximium Doctissimumq;
DN. JOHAN-GEORGIUM
DORSCHHEIM,
magni illius THEOLOGI
filium patrissantem,
PRÆSES.

RObora quid docti nimium servire ROBERTI,
quid BELLARMINI valeant bella, arma, minaq;
mi Dorschhee, doces? Multo vigilata labore
† Robertus pagina (quis neget hoc?) tua, ROMULE; † sed domi-
Franciscus nantis
Romulus
Bellarm. sub nutu dum nata fuit, qui vera fateri
Vide Fuli- omni conatu prohibet, labor improbus ille,
gattum, in addictus ROMÆ nimium, fas credidit esse,
vita ejus, si fieri posset, vel toti imponere mundo.
lib. 1, c. 2. Testis erit STRIDŌ (siquidem nunc cetera mittam.)
Contra se fecisse fidem licet illa recuset,
cogitur, ecce, tamen, calamo mandante ROBERTI.
Interea vincit verum. Quod pergito, amice,
ostendisse: dabit cultori premia virtus.

COROLLARIA.

- I. *Omnia quæ in Theologia traduntur, suo modo practica sunt.*
- II. *Scriptores sacri etiam illa, quæ jam ante, sive ex lumine nature, sive aliunde, ipsis fuerunt nota, ex hominis scriptis scripserunt.*
- III. *Et si ad salutem creditu sit necessarium, esse DEUM, nondum tamen sequitur, id non sciri ex lumine nature.*
- IV. *Absurdissime statuit Keckermannus, tres divinitatis personas distingui inter se modaliter.*
- V. *Essentiali perfectioni humane CHRISTI in natura nihil per id decessit, quod caret substantia propria.*
- VI. *In hac propositione: DEUS est passus; & DEUS supponit pro toto Θεωδωρον.*
- VII. *Idem fit in illa: DEUS est passus pro totius mundi peccatis.*
- VIII. *Neq. tamen duæ istæ propositiones sunt ejusdem rationis.*
- IX. *Canonem VI. Nicenum cum hodierna Monarchia Papali in æternum non conciliabunt Jesuitæ: sed heic omnis eorum sapientia in apertissimam abit insaniam.*
- X. *Si constantissima Eusebii sibi constare debet lectio, falli necesse est, quotquot in nomine ORIGENIS, Adamantiæ illius, penultimam producunt.*
- XI. *Toto cælo errat Guilielmus Whitakerus, & qui cum heic sequitur, Guilielmus Amesius, quando Hieronymum libro de Scriptor. eccl. & lib. II in Pelagianos asserere ajunt, Maccabæorum libros, de quorum autoritate Protestantes inter ac Pontificios tantopere controvertitur, abs Josepho esse scriptos.*
- XII. *Elogio suo, quod lib. I. de Republ. Hebr. cap. II. ipsi impertitur Cunaus, nequaquam respondet R. Moses*

Bern

Ben Maimon, quando locum II Paral. xxxv, 3 de ar-
ca fœderis ante excidium templi in profunda & tortu-
osa specu (quam ipse Salomo olim, dum templum edi-
ficaret, in hunc usum paraverit) abscondita inter-
pretatur; merito propterea heic in jus vocatus ab
ipsis suis contribulibus, R. David Kimchi, & qui
Talmudistis alioquin addictissimus, R. Salomone.

COROLLARIA

- I. Omnia quae in Theologia traduntur, sua sunt.
- II. Scriptores sacri etiam illa, quae jam antea natura, sive aliunde, ipsis fuerunt notiora, scripserunt.
- III. Et si ad salutem creditu sit necessarium, nondum tamen sequitur, id non sciri ex aliis.
- IV. Absurdissime statuit Keckermannus, personas distingui inter se modaliter.
- V. Essentiali perfectioni humanae CHRISTI IESU id decedit, quod caret substantia propria.
- VI. In hac propositione: DEUS est passus pro toto mundo.
- VII. Idem fit in illa: DEUS est passus pro peccatis.
- VIII. Neque tamen duae istae propositiones sunt eadem.
- IX. Canonem VI. Nicenum cum hodierna Mores in aeternum non conciliabunt Jesuita eorum sapientia in apertissimam abiit.
- X. Si constantissima Eusebius sibi constare necesse est, quotquot in nomine ORIGENIS illius, penultimam producant.
- XI. Toto caelo errat Guilielmus Whitaker hic sequitur, Guilielmus Amesius, in libro de Scriptor. eccl. 5 lib. 1. afferere ajunt, Maccabaeorum libros, veritate Protestantes inter ac Pontifici trovertitur, abs Josepho esse scriptos.
- XII. Elogio suo, quod lib. 1. de Republ. F. impertitur Cunaus, nequaquam refertur.

